

Lärares uppfattning av samarbete med elevhälsan

Maja Johansson Gaimer
Susanne Kreitz-Sandberg

Sjukhuskolan vid Linköpings universitetssjukhus
Institutionen för beteendevetenskap och lärande,
Pedagogik och didaktik, Utbildningsvetenskap, Linköpings
universitet

Hur upplever lärarna samarbetet med elevhälsan? Denna artikel presenterar resultat från fokusgrupper och enkäter med lärare om deras upplevelse av samverkan med andra professioner i skolan. Elevhälsan kan inkludera professioner som läkare, psykolog, kurator, sjuksköterska samt speciallärare och specialpedagog. Vilka professioner som är aktuella i olika skolformer kan variera nationellt och internationellt men tillgängligheten verkar vara en nyckelfaktor för ett framgångsrikt elevhälsoarbete.

Samarbete mellan olika professionerna kräver en utvecklad interprofessionell kommunikationsförmåga, det vill säga en förmåga att kommunicera utanför sin professionsgräns.

Elevhälsans uppdrag

Elevhälsan är sammansatt av olika professioner och ska utgöra en helhet som arbetar förebyggande och hälsofrämjande med hjälp av medicinska, psykologiska och psykosociala insatser riktade mot eleven (Skollagen, 2010: 800). Elevhälsans uppdrag samt sammansättning av professioner inbjuder därmed till mångprofessionell samverkan, det vill säga de olika professionerna ska kunna bredda kunskapen om en elevs behov och bidra med fler olika lösningsförslag. Det är viktigt att samarbetet fungerar mellan lärare och elevhälsa för att skapa förutsättningar för en god lärandemiljö och gynna en allmän utveckling hos eleven (SOU 2000: 19).

Förväntningar på ett samarbete

Maja Johansson Gaimer har i en enkätstudie undersökt hur lärare i Östergötland uppfattar samarbetet med elevhälsan och vad som kan underlätta samt försvåra samarbetet kring elever i behov av särskilt stöd. Susanne Kreitz-Sandberg har bidragit med ett internationellt jämförande perspektiv och intervjuat lärare i Sverige, Tyskland och Japan om samma tema. Lärares uppfattningar av ett samarbete med elevhälsan påverkas av lärares egna erfarenheter av tidigare samarbete samt av föreställningar kring den egna identiteten och eventuell grupptillhörighet. Vad som till exempel uppfattas ingå i elevhälsans uppdrag kommer att styra förväntningarna lärarna har på ett eventuellt samarbete.

Faktorer som kan underlätta eller försvåra samarbete

Lärarna i enkätstudien uttryckte att samarbetet med elevhälsan överlag fungerade bra men att det fanns brister i återkoppling och uppföljning kring elevärenden. Lärarna uppgav att det var svårt att få snabb återkoppling från elevhälsan eller att återkopplingen glappade. Lärarna önskade att uppföljningen, det vill säga utvärdering av genomförda åtgärder samt planering av eventuella framtida stödinsatser, fungerade bättre. Det framkom att de lösningsförslag eller arbetsmetoder som initierats av elevhälsan i elevhälsoarbetet ofta upplevdes som för teoretiska. Lärarna efterfrågade istället ett mer praktiskt tillvägagångssätt som kunde appliceras på deras egen

verksamhet. Stödet som lärarna mest förväntade sig var hjälp i klassrummet i form av en extra pedagog eller professionellt stöd i att utforma och planera elevstödande insatser (Johansson Gaimar, 2017). Det blev även tydligt att lärarna som uppfattade elevhälsan som tillgänglig och samarbetet som fungerande hade utvecklat positiva föreställningar om elevhälsan vilket underlättade den vidare samarbete.

Lärdomar från samarbete i olika skolsystem

I fokusgrupperna med lärare blev det tydligt att lärarna upplevde samarbetet med andra professioner inom skolan som lättillgängligt och stödande medan samarbetet med sociala institutioner utanför skolan ofta beskrevs som problematiskt och delvis mer som en belastning än som ett stöd. Det är intresseväckande att denna syn beskrevs av lärare i tre olika skolsystem och länder, Sverige, Tyskland och Japan (Kreitz-Sandberg, 2015). I Sverige nämndes specialpedagoger och speciallärare som vanligaste samarbetspartner, vilket även framkom i Johansson Gaimers undersökning där specialläraren har en framskjutande roll när det gäller stöd till lärare och elever. I de tyska skolor som ingick i Kreitz-Sandbergs undersökning var däremot samarbete med socialpedagoger och socialarbetare vanligare i skolan och i Japan var det skolsköterskan, förutom andra lärare, som hade en framträdande roll som samtalspartner för elever och lärare. Även om professionerna som inkluderades i samarbetet skiljde sig mellan de olika länderna fanns en samsyn att lärarna i undersökningen önskade att stödresurserna var lättillgängliga och integrerade i det vardagliga arbetet (Kreitz-Sandberg, 2015).

Elevhälsa som samarbetsarena

Goda erfarenheter av samverkan mellan elevhälsoteam och lärare skapar positiva förväntningar som högst sannolikt kommer att underlätta ett framtida samarbete. Det är lärarna som möter eleverna dagligen och det är viktigt att förstå hur lärarna ser på samarbete med andra aktörer i arbetet med att skapa stödande skolmiljöer. Både interna och externa aktörer bör således ha insikt i och förståelse för skolans uppdrag och lärares verksamhet för att kunna utarbeta arbetsmetoder som kan stödja elever i behov av särskilt stöd. Det har bland annat i Skolinspektionens granskning av elevhälsan visat att elevhälsoteam som fysiskt finns samlat på skolan kan underlätta samarbete mellan de olika elevhälsoprofessionerna (Skolinspektionen, 2015). Med hänsyn till våra studier kan vi bara styrka betydelsen av att ett tillgängligt elevhälsoteam inte bara för elever men också för lärare. Positiva förväntningar av ett samarbete underlättar även möjligheten att skapa en samsyn, ofta kallad för common ground, för det hälsofrämjande elevhälsoarbetet.

Forskning från det medicinska området har visat att det inte är lätt att bortse från hierarkier mellan olika professioner vid multiprofessionellt samarbete (Blomqvist, 2009). Olika professioner tenderar att utgå från sin professions teorier och perspektiv vilket kan försvåra ett samarbete då den egna professionen kan uppfattas som överordnad de andra (Hylander, 2011). Inom elevhälsan finns till exempel ett medicinskt, ett psykologiskt samt ett pedagogiskt perspektiv representerat. De olika perspektiven kan påverka samarbetet och hur insatserna kring elever i behov av särskilt stöd utformas, men när det gäller skola och undervisning är det viktigt att ett pedagogiskt förhållningssätt får stå i fokus.

Implikationer

Samarbete mellan olika professionerna kräver en utvecklad interprofessionell kommunikationsförmåga, det vill säga en förmåga att kommunicera utanför sin professionsgräns. Ur lärarnas perspektiv, ställs det därmed nya krav när samtal kring elevers behov ska föras med olika aktörer, inom skolan och i det bredare välfärdssystemet. Men det borde också ställas krav på de andra aktörerna som lärarna ska samarbeta med. Hur kan deras kompetens verkligen bidra till att skapa förbättrade förutsättningarna för elevers lärande? Ett deltagande på lika villkor i

samarbetet och där alla professioner möts och får ta del i samtalet är en utmaning. De här presenterade studierna visar att tillgänglighet anses vara en nyckelfaktor för ett framgångsrikt samarbete mellan lärare och andra professioner. Elevhälsan står därmed inför nya utmaningar när det gäller att organisera samarbete, vägleda lärare och hjälpa barn i behov av särskilt stöd i det allmänna skolsystemet.

Artikeln bygger framförallt på en magisteruppsats i pedagogiskt arbete som behandlar lärarnas uppfattning av samarbetet med elevhälsan och undersöker vad som kan underlätta eller försvåra samarbetet mellan de olika professionerna inom skolans verksamhet. Artikeln tar även ett internationellt jämförande perspektiv genom att sätta resultat från studien i svenska skolor i relation till en studie med lärare i Sverige, Tyskland och Japan.

Referenser

1. Blomqvist, Suzanne (2009). *Kompetensutnyttjande i mångprofessionella psykiatriska team (Linköping Studies in Arts and Science No. 491; Linköping Studies in Behavioural Science No. 145) Linköpings Universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköping.*
2. Hylander, Ingrid (2011). *Elevhälsans professioner egna och andras föreställningar. FOG rapport, 70.* Linköpings universitet, institutionen för beteendevetenskap och lärande.
3. Johansson Gaimier, Maja (2017). *Lärares uppfattningar av samarbete med elevhälsan – Faktorer som kan underlätta eller försvåra samarbete*, Magisteruppsats 30 hp, Magisterprogram i pedagogiskt arbete, ISRN 2017:02, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
4. Kreitz-Sandberg, Susanne (2015). "‘As an educator you have to fix many things on your own’: A study of teachers’ perspectives on organizing inclusion in various welfare contexts" i Hellesdatter-Jacobsen, Gro (red.) *Rights of Children in the Nordic Welfare States: Conceptual and Empirical Enquiries* (s. 145-167). Århus: Aarhus University Press, 2015.
5. Skolinspektionen (2015). *Elevhälsa. Elevers behov och skolans insatser. Kvalitetsgranskning, rapport 2015:05.* Stockholm: Skolinspektionen.
6. SOU (2000:19). *Från dubbla spår till elevhälsa.* Slutbetänkande av Elevvårdsutredningen. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
7. Sveriges Riksdag (2010). *Skollagen 2010:800.* Stockholm: Utbildningsdepartementet.